

تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان

عبدالمیر عذارینی^۱، حسن خیری^۲، حسین اژدری زاده^۳

چکیده

این پژوهش با هدف تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان انجام شد. روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی بود، جامعه آماری مورد نظر شامل کلیه شهروندان استان خوزستان بود، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه تصادفی چند مرحله‌ای ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری جهت مطالعه انتخاب شدند. شاخص‌های مورد نظر سرمایه اجتماعی اعتماد، مشارکت، و انسجام اجتماعی بودند. برای دستیابی به این هدف، از دیدگاه پاتنام و کلمن و فوکویاما و از روش پیمایشی (با ابزار پرسشنامه) و اسنادی (با استفاده از کتاب‌ها و مقالات) بهره گرفته شد. روایی و پایایی پرسشنامه در طول فرایند تحقیق مورد تایید قرار گرفت. داده‌های تحقیق پس از جمع‌آوری بر اساس سوال‌های پژوهش و با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی تحلیل شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد که سیاست‌های اجتماعی از جمله قانون مداری، عدل و برابری، توسعه سرمایه‌های انسانی، عدالت آموزش و رفع نابرابری‌های آموزشی، رفع تبعیض اقتصادی و رفع فساد اداری بر حفظ سرمایه اجتماعی در ابعاد مشارکت سیاسی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارند. در نتیجه می‌توان با توجه بیش از پیش به سیاست‌های شناسایی شده در این پژوهش در راستای حفظ سرمایه اجتماعی در سطح جامعه گام‌های موثری را برداشت.

واژگان کلیدی: سیاست‌های اجتماعی، نظام جمهوری اسلامی، سرمایه اجتماعی.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۲۲

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نراق، استان مرکزی، ایران.

^۲ دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نراق، استان مرکزی، ایران. (نویسنده مسئول)

hassan.khairi@gmail.com

^۳ استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نراق، استان مرکزی، ایران.

مقدمه

در سال‌های اخیر اهمیت سرمایه اجتماعی به مثابه یک دارای نامشهود سازمانی، مورد توجه علاقه‌مندان مباحث سازمان و مدیریت قرار گرفته است. جوامع بهره‌مند از سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی از دستاوردهای توسعه‌ای بهتر و حکومت کارا تری برخوردارند. جاها و کوس^۱ (۲۰۱۵) در این خصوص بیان می‌دارند که دولت‌هایی که از طریق بستر سازی و اعتماد سازی می‌توانند به تولید سرمایه اجتماعی بپردازند. یعنی بسترهای تحریک و تشویق افراد و ایجاد محیطی که افراد با اعتماد به تولی بپردازند. امروزه دولت‌ها می‌توانند در تشکیل یا افزایش اشکال سودمند سرمایه اجتماعی نقش موثری را ایفا کنند. در مقابل عدم توجه کافی دولت‌ها بر آثار ناشی از وضع و اجرای سیاست‌های خاص بر ارتباطات اجتماعی و چگونگی انتقال منابع و قدرت میان اقشار و گروه‌های مختلف جامعه می‌تواند به سهولت انباره موجود سرمایه اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده و آن از بین ببرد (کیم^۲ و همکاران، ۲۰۱۶؛ لیانگ^۳ و همکاران، ۲۰۱۷). در ایجاد و گسترش سرمایه اجتماعی کارآمد عوامل زیادی از قبیل عوامل فرهنگی و تاریخی دخالت دارند و در نتیجه اثر گذاشتن بر انباشت این سرمایه گذاری و به عبارتی سرمایه گذاری بر روی آن زمان بر و هزینه بر خواهد بود (کارملی^۴ و همکاران، ۲۰۰۹).

ویژگی بین رشته‌ای مفهوم سرمایه اجتماعی، ائتلاف گسترده‌ای از دانشمندان رشته‌های مختلف دانشگاهی را موجب شده است که تمامی آنها بر موضوعات مرتبط با سیاستگذاری چون بهداشت، جرم، تجدید نسل، اشتغال و پیشرفت آموزشی تمرکز دارند (استرومگرن^۵ و همکاران، ۲۰۱۶). از نظر لحاظ کردن شبکه‌ها و هنجارهای مشترک به عنوان شکلی از سرمایه، توجه عده‌ای از اقتصاد دانان

---

1. Jha & Cox

2. Kim

3. Liang

4. Carmeli

5. Stromgren

31.....تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر.....

را جلب کرده و درهای معمولاً بسته و محفل مباحث جدی مربوط به خط مشی‌ها را باز نموده است (تامپسون^۱، ۲۰۱۸).

گرایش فزاینده‌ای برای مفهوم «سرمایه اجتماعی» و پیامدهای آن برای رفاه جامعه و سیاستگذاری عمومی وجود دارد. ورود این مفهوم به عرصه عمومی از انتشار مطالعه‌ای در سال ۱۹۹۳ آغاز شد که نشان داد، سرمایه اجتماعی بیشتر می‌تواند نهادهای دموکراتیک را کارا تر کند (پوتنام، ۱۹۹۲). یک مطالعه پیشتر نشان داده بود که سرمایه اجتماعی ممکن است برای توسعه سرمایه انسانی فردی مهم باشد (کلمن، ۱۹۸۸). مطالعات اخیر به دنبال ایجاد پیوندهای بین سرمایه اجتماعی و دیگر موضوعات اجتماعی و اقتصادی بوده است. بانک جهانی «شواهد فراوانی» را گزارش کرده است که سرمایه اجتماعی نقش بسیار مهمی در کاهش فقر و توسعه پایدار انسانی و اقتصادی دارد (مصطفوی، ۱۳۹۱). بررسی‌های سرمایه اجتماعی به سه طریق در تجزیه و تحلیل سیاستگذاری وارد شد:

نخست، بسیاری از سیاستگذاری‌ها و برنامه‌های فعلی به عنوان یکی از اهداف اصلی شان توسعه اشکال سرمایه اجتماعی را دارند. حتی اگر اهداف عینی شان همیشه در چنین بیانی نیامده باشد. چنین سیاستگذاری‌هایی در حوزه‌هایی مانند آموزش، تأمین رفاه، خدمات خانواده و ناحیه، ورزش و هنر، ارتباطات و تأمین خدمات اساسی ایجاد می‌شود. دوم، برخی سیاستگذاری‌ها و برنامه‌های دولت، اگرچه به طور خاص بر سرمایه اجتماعی متمرکز نیست، می‌تواند بر آن اثر بگذارد. مثلاً قوانین مسئولیت عمومی برای ایجاد انگیزه برای شرکت‌ها و سازمان‌ها در عملکرد ایمن و تأمین سازوکاری برای جبران افرادی که از حوادث رنج می‌برند وضع می‌شوند. سوم، حضور سرمایه اجتماعی عظیم ممکن است دامنه‌گزینه‌های خط مشی فراروی دولت را گسترش دهد. تقویت و مهار سرمایه اجتماعی در برخی موارد ممکن است از وابسته شدن به خدمات اجتماعی با پشتیبانی مالی دولت اثر بخش تر باشد (افتخاری، ۱۳۹۲).

---

¹ Thompson

۳۲... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال پانزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

در یک نظام اجتماعی، تقابل میان کنش‌گران، پایه و اساس نظام به شمار می‌رود. بر مبنای کنش‌های هدفمند، این تقابل در راستای تامین اهداف نهایی کنش‌گران است (جی ها^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). تقابل در مبادلات دائمی کالا و خدمات بین افراد و گروهها در هر شکل ساده‌ای از یک جامعه دیده می‌شود و این، جامعه را از یک طرف در تولید هنجارهای مشترک، هویت مشترک، اعتماد و اطمینان و از طرف دیگر روابط اقتصادی قوی با یکدیگر متحد می‌سازد (پانگ^۲، ۲۰۱۸).

استان خوزستان به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی و اقتصادی همواره از اهمیت و جایگاه مهمی برخوردار بوده است. وجود چاه‌های متعدد نفتی و جلگه‌ی حاصلخیز خوزستان و همچنین عبور رودخانه‌های مهم کارون و اروند که در نهایت به خلیج فارس منتهی می‌شوند، موجب شده است که این منطقه موقعیت ژئوپلیتیک خاصی پیدا کند و همواره مورد توجه حکومت‌های داخلی، منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای قرار گیرد. این استان به دلیل مرزی بودن از اهمیت استراتژیکی بالای برخوردار است. اهمیت این استان برای کل کشور بر هیچ فردی پوشیده نیست: حضور اقوام مختلف در این استان یک فرصت محسوب می‌شود و این مسئله نوعی تمرین برای درس وحدت و انسجام ملی به شمار می‌رود، وجود اقوام یک فرصت است و در صورتی که به آنها توجه نشود و غفلتی در این زمینه صورت بگیرد به یک تهدید تبدیل می‌شود. یکی از رسالت‌های مهم فرهنگی، پر کردن خلاءهای موجود در این زمینه است، استان خوزستان با دارا بودن منابع عظیم انرژی و زمین‌های زراعی حاصلخیز، نقش ویژه‌ای در اقتصاد کشاورزی و انرژی کشور ایفا می‌کند، در حالی که ساکنین این منطقه در محرومیت و فقر نسبی به سر می‌برند.

بنابراین ضرورت دارد جهت جلوگیری از درونی شدن احساس محرومیت دولت با کاهش نابرابری‌های اجتماعی اقوام از طریق توجه بیشتر به این مناطق، افزایش میزان بهره‌مندی از رفاه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و انسانی، تأمین مسکن مناسب، افزایش درصد باسوادان، گسترش تأمین اجتماعی و بهداشت و درمان بالا بردن سن امید به زندگی، تأمین اشتغال و امرار معاش، افزایش مهارت‌های زندگی، ارتقای سطح ارتباطات جهت کاهش فاصله اجتماعی تقویت پیوندهای اجتماعی بین بخش

---

^۱. Jha

^۲. Pang

33.....تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر.....

ها و نواحی مختلف، بسط گسترش نگرش گرایش فرا منطقه ای و فرا قومی زمینه های رضایت مندی و آسایش بیش از پیش ساکنین این منطقه (اعم از عرب، فارس و لر) فراهم آورده شود، اهمیت این مسئله و بخش فرهنگ به گونه ای است که رهبر معظم انقلاب این بخش را همانند هوا برای نفس کشیدن انسان ها عنوان می کنند. بین سیاست های اجتماعی هر نظام و حفظ سرمایه اجتماعی، امنیت ملی و ساختار سیاسی آن رابطه متقابل، درونی و تنگاتنگ وجود دارد، که بی توجهی به آنها و عدم شناخت بستر مناسب آنها نه تنها امر حفظ و توسعه سرمایه اجتماعی را دشوار می سازد، بلکه امنیت ملی کشور را با مخاطرات زیادی روبرو خواهد ساخت، لذا شناخت ظرفیت های استان خوزستان و استفاده از این ظرفیت ها نقش بسزایی در حفظ و توسعه سرمایه اجتماعی استان و ایجاد وحدت و همگرایی فرهنگی خواهد شد.

نظام جمهوری اسلامی به عنوان یک قدرت تأثیرگذار و نوظهور در طول ۴۰ سال گذشته نقش مهم و غیرقابل انکاری در حفظ و توسعه سرمایه اجتماعی استان خوزستان داشته است. در این میان، پژوهش حاضر درصدد است تا به بررسی و شناسایی سیاست های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی در استان خوزستان بپردازد. لذا در این تحقیق، تلاش شده میزان تأثیر سیاست های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران بر حفظ سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام و مشارکت سیاسی) استان خوزستان مشخص گردد. سرمایه اجتماعی مفهومی جدید، مهم، قابل توجه و پویاست که با تأکید بر متغیرهای اجتماعی در تحلیل های اقتصادی بر غنای علوم اجتماعی می افزاید. به تدریج کاربرد سرمایه اجتماعی و مفید بودن آن در حیطه هایی چون توسعه اجتماعی، توسعه اقتصادی، منطقه ای و محلی، مطالعات اجتماع محلی، خانواده، جوانان، مردم سالاری، جرم و خشونت و بهداشت عمومی و پایداری زیست محیطی به اثبات رسیده است. در عین حال، روز به روز محدودیت های سرمایه اجتماعی نیز روشن تر شده و توجه به آن واقع گرایانه شده است (پیران و همکاران، ۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی مفهومی چند بعدی در علوم اجتماعی و تأثیرگذار در بسیاری از حوزه های جامعه است، و در ادبیات مرتبط با توسعه نیز جایگاه ویژه یافته است به گونه ای که برخی آن را حلقه مفقود شده توسعه می داند با این استدلال که افرادی که از سرمایه اجتماعی

۳۴... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال پانزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

بالا برخوردار هستند تمایل بیشتری به زندگی سالم و شادتر و شرکت در فعالیت‌های اجتماعی در جوامع دارند(قنبری و همکاران، ۱۳۹۴؛ ویل^۱ و همکاران، ۲۰۱۸؛ دورنیچ^۲، ۲۰۱۸). سرمایه اجتماعی با در خدمت مردم برای چگونگی ارتباط با دیگران، به نوبه خود برای افراد و جوامع نتایج مثبتی از جمله سازگاری با محیط را به همراه داشته است(برین^۳، ۲۰۰۹).

منظور از سرمایه اجتماعی انسجام درونی فرهنگی و اجتماعی جامعه، هنجارها و ارزشهای حاکم بر تعاملات فی‌مابین مردم و نهادهایی است که این هنجارها و ارزشها در آن تعبیه می‌شوند(آمور^۴، ۲۰۱۷). سرمایه اجتماعی به منزله چسبی است که انسجام جوامع را تضمین می‌کند و بدون آن هیچ رشد اقتصادی یا بهزیستی انسانی میسر نمی‌شود(قادری، ۱۳۹۲). کلمن^۵(۱۹۹۶) معتقد است سرمایه اجتماعی، به نوبه خود، هنگامی به وجود می‌آید که روابط میان افراد به شیوه‌هایی دگرگون شود که کنش را تسهیل کند. مفهوم سرمایه اجتماعی بر منافع بالقوه پیوندهای اجتماعی احاطه دارد (مگدول و بسل^۶، ۲۰۰۳). مفهوم سرمایه اجتماعی نشان‌دهنده آن است که چگونه ساختار اجتماعی یک گروه می‌تواند به عنوان منبعی برای افراد آن گروه عمل نماید(لانگگ و رامریز^۷، ۲۰۱۷). به دیگر سخن سرمایه اجتماعی عبارت است از ارزش آن جنبه از ساختار اجتماعی که به عنوان منبعی در اختیار اعضا قرار می‌گیرد تا بتوانند به اهداف خود دست یابند(شب‌افروزان، ۱۳۹۷).

بر این اساس مفهوم سرمایه اجتماعی دارای دو جز مهم است: ۱- سرمایه اجتماعی منابع جا گرفته در روابط اجتماعی را نسبت به روابط فردی نمایان می‌کند. ۲- دسترسی و استفاده از منابع موجود در اجتماع تنها با عضویت در شبکه‌های اجتماعی مذکور قابل کسب است. بنابراین سرمایه اجتماعی یک جایگاه مشترک برای اعضا و شبکه‌ها خلق می‌کند تا با استفاده از این سرمایه به سود و رفاه

---

1. Weil

2. Doornich

3. Brunie

4. Amore

5. Coleman

6. Magdol and Bessel

7. Lang & Ramirez

35.....تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر.....

بالا تر رسند (جاوید و ایزدی، ۱۳۹۰). ادواردز^۱ (۲۰۰۴)، عقیده دارد که سرمایه اجتماعی به ارزشها و هنجارهایی مربوط است که از پیوندها و روابط متقابل گروهی اجتماعی تفاهم شده مردم نشأت گرفته و به نوبه خود پدیدآورنده آن پیوندها و روابط نیز محسوب می‌شود. سرمایه اجتماعی را به سادگی می‌توان به عنوان وجود مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است، در آن سهم هستند. مشارکت در ارزش‌ها و هنجارها به خودی خود باعث تولید سرمایه اجتماعی نمی‌گردد، چرا که این ارزش‌ها ممکن است ارزش‌های منفی باشد» (فوکویاما، ۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی با تعدیل یا از کار انداختن نارسایی‌هایی چون کارایی تخصیصی، کساد سازی سازمانی، مشکل کارگزاری و فساد در بخش عمومی و نیز تنش و تعارض‌های احتمالی بین سیاستمداران و بوروکرات‌ها و تقویت نظارت درونی امکان ارائه همکاری عمومی بهتری را فراهم می‌کند (مصطفوی، ۱۳۹۱). جوامع بهره‌مند از سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی از دستاورد‌های توسعه‌ای بهتر و حکومت کارا تری برخوردارند (روث^۲، ۲۰۱۸). دولت‌هایی که از طریق بستر سازی و اعتماد سازی می‌توانند به تولید سرمایه اجتماعی بپردازند. یعنی بستر های تحریک و تشویق افراد و ایجاد محیطی که افراد با اعتماد به تولى بپردازند (اوتسونومیا^۳، ۲۰۱۶).

سوال های پژوهش عبارتند از :

- سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران چه تاثیری بر حفظ اعتماد اجتماعی در استان خوزستان گذاشته است؟
- سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران چه تاثیری بر حفظ انسجام اجتماعی در استان خوزستان گذاشته است؟
- سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران چه تاثیری بر مشارکت اجتماعی در استان خوزستان گذاشته است؟

¹. Edwards

². Roth

³. Utsunomiya

روش شناسی

روش تحقیق حاضر توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری مورد نظر شامل کلیه شهروندان خوزستان به تعداد ۴۷۱۰۴۸۸ بود، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه تصادفی چندمرحله‌ای ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری جهت مطالعه انتخاب شده است. برای تعیین حجم نمونه مورد نظر با توجه به حجم جامعه آماری از فرمول کوکران استفاده شد.

ابزار گردآوری پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود که با استفاده از تکنیک دلفی طراحی و تدوین شده است. پس از طراحی گویه‌های پرسشنامه بر اساس متون نظری و تجربی، گویه‌هایی پرسشنامه برای متخصصان علوم اجتماعی و علوم سیاسی ارسال و از آنها خواسته شد که درجه اهمیت آن‌ها را مشخص کنند، پس از گردآوری داده‌ها در مرحله اول، رتبه‌بندی‌های به دست آمده درباره مولفه‌های مشخص شده و در مرحله بعد پرسشنامه تنظیم شده که حاوی رتبه‌بندی حاصل از نظرخواهی در مرحله اول بود، برای متخصصان ارسال شد و از آنها خواسته شد که توافق نظر خود را با رتبه‌بندی به دست آمده اعلام کنند. پرسشنامه اولیه دارای ۷۹ گویه بود که پس از توجه کامل، با نظر متخصصان به ۳۵ گویه کاهش یافت.

در نتیجه روایی محتوایی و صوری آن مورد تایید متخصصان قرار گرفت. همچنین برای بررسی روایی این پرسشنامه روش تحلیل عاملی تأییدی به کار گرفته شد، که مقدار شاخص پایایی‌های ترکیبی (CR) برابر با ۰/۸۱ و شاخص میانگین واریانس استخراج شده (AVE) ۰/۶۲ به دست آمد که نشان‌دهنده قابلیت اعتماد کافی و مناسب پرسشنامه است. برای سنجش پایایی پرسشنامه نیز بر اساس ضریب آلفای کرونباخ $\alpha=0/87$ به دست آمد. پرسشنامه در بخش اول، شامل مشخصات فردی و در بخش دوم شامل ۳۵ گویه که بر اساس طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت (شامل: خیلی کم، نمره ۱، کم، نمره ۲، تا اندازه‌ای، نمره ۳، زیاد، نمره ۴ و خیلی زیاد، نمره ۵) طراحی شده است. این پرسشنامه دارای هفت بعد قانون‌مداری (۵ سوال)، برابری (۵ سوال)، توسعه انسانی (۵ سوال)، عدالت اجتماعی (۵ سوال)، عدالت آموزشی (۵ سوال)، رفع فساد اداری (۵ سوال) و رفع تبعیض اقتصادی (۵ سوال) می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای آماری SPSS19 در دو سطح

تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر.....37

توصیفی و استنباطی انجام شد. در سطح توصیفی از آماره های نظیر میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی و در سطح استنباطی از تحلیل عاملی اکتشافی بهره گرفته شد.

یافته ها

در جدول ۱ ابعاد و گویه های پرسشنامه پژوهش ارائه شده است، تا مبنایی جهت فهم بهتر نتایج پژوهش حاضر فراهم گردد.

جدول ۱: گویه ها و ابعاد پرسشنامه پژوهش

شرح	شماره	ابعاد
توسعه قانونمداری زمینه پیوند لایه های مختلف جامعه به همدیگر می شود.	قانون مداری	۱
توجه نظام به نهادینه سازی قانون، زمینه ایجاد وحدت در میان اعضای جامعه خواهد شد.		۲
معرفی و توضیح قوانین شهروندی از سوی نظام زمینه افزایش مشارکت سیاسی را برای اعضای جامعه فراهم می آورد.		۳
ترویج قانون صحیح و مبتنی بر اصول انسانی زمینه ای فراهم می آورد که اعتماد در سطح اجتماع نهادینه شود.		۴
هنگامی که قانون زمینه ای فراهم آورد که زمینه های اختلاف بین اقشار و قومیت های مختلف را بردارد اعتماد نهادی در سطح اجتماع شکل خواهد گرفت.		۵
توسعه عدل و برابری از سوی نظام و القای آن به سطح اجتماع، اعتماد مرد به یکدیگر را افزایش می آورد.	برابری	۶
نفی هر گونه ستمگری و سلطه پذیری و اجرای قسط و عدل از سوی مسئولین نظام زمینه مشارکت سیاسی را در میان افراد جامعه افزایش می دهد.		۷
هنگامی که نظام تاکید داشته باشد مردم از هر قوم و قبیله ای که باشند، از حقوق مساوی برخوردار باشند، انسجام اجتماعی افزایش یابد.		۸
زمانی که همه افراد اعم از زن و مرد، به طور یکسان در حمایت قانون قرار دارند، منجر به مشارکت سیاسی تمامی افراد جامعه خواهد شد.		۹
افراد جامعه زمانی به هم اعتماد خواهند کرد که وضع قانونمداری و حمایت مسئولان را عادلانه بدانند.		۱۰
تقویت شبکه های راهبردی توسعه انسانی می تواند در انسجام اجتماعی اعضای جامعه موثر باشد.	توسعه انسانی	۱۱
برنامه ریزی مدون برای توسعه شایستگی های نیروی انسانی اعتماد اجتماعی را به همراه خواهد آورد.		۱۲
سرمایه گذاری کوتاه مدت و بلند مدت بر روی آموزش و پرورش می تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.		۱۳
تلاش برای ریشه کن کردن بی سوادی افزایش انسجام اجتماعی را به همراه خواهد آورد.		۱۴
افزایش حمایت از شرکت های دانش بنیان و تعاونی کارآفرین می تواند مشارکت سیاسی را افزایش دهد.		۱۵
ارزش گذاری به برابری سیاسی و اجتماعی زمینه توسعه مشارکت سیاسی در میان آحاد جامعه می شود.	عدالت اجتماعی	۱۶
وجود حقوق برابر برای همه اعضای جامعه انسجام اجتماعی را به همراه خواهد آورد.		۱۷
برقراری و پایداری دموکراسی در تمامی عرصه ها اعتماد اجتماعی اعضای جامعه را بالا خواهد برد.		۱۸
مفهوم مردم سالاری دینی عاملی موثر بر انسجام اجتماعی می باشد.		۱۹
توجه و رسیدگی یکسان به تمامی اقشار جامعه با هر قومیت و زبانی مشارکت سیاسی جامعه را بالا خواهد برد.		۲۰

۳۸... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال پانزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

۲۱	عدالت آموزشی	دسترسی آسان به فضاهای آموزشی می‌تواند زمینه اعتماد اجتماعی را فراهم آورد.
۲۲		مجتمع‌سازی، توسعه مدارس شبانه‌روزی و امکان دسترسی با کمک وسایل حمل و نقل از مسائلی است که انسجام اجتماعی را بالا می‌برد.
۲۳		فراگیری آموزش و پرورش رایگان برای دوره تحصیلی مختلف می‌تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.
۲۴		توجه ویژه به مناطق محروم برای توسعه امکانات آموزشی می‌تواند منجر به افزایش مشارکت سیاسی شود.
۲۵		بر خودداری یکسان همه اقشار جامعه از حق آموزش می‌تواند مشارکت سیاسی بیشتری را به همراه داشته باشد.
۲۶	رفع فساد اداری	انعکاس فساد اداری در مطبوعات از سوی مسئولان می‌تواند مشارکت سیاسی را افزایش دهد.
۲۷		افزایش شایسته‌سالاری و کاهش چاپلوسی، تملق و ظاهر سازی زمینه انسجام اجتماعی را فراهم می‌آورد.
۲۸		ارتقای سلامت سازمانی برای مبارزه با فساد اداری می‌تواند راهکاری موثر بر اعتماد اجتماعی باشد.
۲۹		وجود عزم راسخ دولت و مسئولان برای مبارزه نهادی برای ریشه کن کردن فساد اداری اعتماد اجتماعی را افزایش می‌دهد.
۳۰		شفافیت، افزایش آگاهی مردم از تصمیمات، عملکرد و سازو کارهای نظام می‌تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.
۳۱	رفع تبعیض اقتصادی	شناسایی برخورد های نابرابر با اقشار جامعه می‌تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.
۳۲		تلاش برای رسیدگی به اقشار کم درآمد و در معرض خطر می‌تواند انسجام اجتماعی را افزایش دهد.
۳۳		افزایش بسته‌های حمایتی دولت برای اقشار کم درآمد جامعه می‌تواند مشارکت سیاسی آنها را افزایش دهد.
۳۴		برابری در پرداخت ها متناسب با سطح اقشار مختلف در برنامه‌هایی همچون یارانه‌های، سهام عدالت می‌تواند اعتماد اجتماعی را افزایش دهد.
۳۵		اهتمام مسئولان برای کاهش فاصله طبقات اجتماعی و ریشه کردن فقر زمینه‌ای است که لایه‌های مختلف جامعه به هم پیوند می‌دهد.

قبل از انجام تحلیل استنباطی لازم بود که از پیش فرض‌های تحلیل عاملی اکتشافی از جمله نرمال بودن توزیع داده‌ها، کفایت نمونه برداری و تناسب داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی اطمینان حاصل شود. کلاین^۱ (۲۰۱۱) پیشنهاد می‌کنند که در تحلیل عاملی، قدر مطلق چولگی و کشیدگی متغیرها نباید از $\pm 1/96$ بیشتر باشد. با توجه به جدول شماره ۲ قدر مطلق چولگی و کشیدگی تمامی متغیرها کمتر از مقادیر مطرح شده می‌باشد.

جدول ۲: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
سیاست‌های اجتماعی	۳/۰۷	۰/۴۰	-۰/۲۳	۰/۵۸
قانون‌مداری	۳/۱۳	۰/۶۶	-۰/۶۹	۱/۰۰
برابری	۳/۱۲	۰/۶۴	-۰/۷۵	۱/۲۲

^۱ . Kline

39.....تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر.....

۰/۵۸	-۰/۴۳	۰/۷۲	۳/۰۸	توسعه انسانی
۰/۴۱	-۰/۴۱	۰/۸۷	۳/۰۵	عدالت اجتماعی
۰/۰۵	۰/۰۹	۰/۵۰	۳/۰۳	عدالت آموزشی
۰/۷۰	۰/۰۵	۰/۷۱	۲/۹۷	رفع فساد اداری
۰/۸۹	-۰/۳۴	۰/۷۱	۳/۱۲	رفع تبعیض اقتصادی

شاخص کفایت نمونه گیری برابر ۰/۸۱ بود. هر چه اندازه شاخص KMO به ۱ نزدیک تر باشد، «کفایت نمونه گیری» بهتری در انتخاب معرف ها (متغیرهای آشکار) وجود داشته است. نقطه برش اندازه شاخص KMO برای «کفایت نمونه گیری» ۰/۶ بیان شده است یعنی اگر شاخص KMO بالاتر از ۰/۶ باشد، ملاک «کفایت نمونه گیری» برآورد شده است و اگر پایین تر از ۰/۶ باشد به این معنی است که ملاک «کفایت نمونه گیری» برآورد نشده است. بنابراین حجم نمونه برای انجام تحلیل عاملی کافی می باشد. همچنین مقدار آزمون بارتلت ۹۴۵۱/۴۰ در سطح ۰/۰۱ معنی دار است که نشان می دهد ماتریس همبستگی در جامعه برابر صفر نمی باشد. بنابراین شرایط تحلیل عاملی حاصل شده است. در جدول ۳ نتایج مربوط به این دو آزمون آمده است.

جدول ۳: شاخص کفایت نمونه برداری و آزمون کرویت بارتلت

۰/۸۳	شاخص کفایت نمونه برداری
۹۴۵۱/۴۰	آزمون مجذور کای آزمون بارتلت
۵۹۵	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معنی داری

در جدول ۴، بارهای عاملی هر یک از عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی ارائه شده است، مطالعات مقادیر مختلفی برای پذیرش گویه های در تحلیل عاملی عنوان کرده اند، اما یک اتفاق نظر برای مقدار ۰/۳۰ وجود دارد، بر این اساس گزاره هایی که عامل نتوانسته اند بالاتر از ۰/۳۰ از تغییرات آن ها را تبیین کنند، بایستی تعدیل یا حذف گردد. لذا حداقل میزان قابل قبول جهت پذیرش گویه ها در عوامل زیر بنایی، ۰/۳۰ در نظر گرفته شد. بر مبنای نتایج جدول ۴، بار عاملی همه گویه ها بالاتر از مقدار ۰/۳۰ و قابل قبول بودند.

۴۰... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال پانزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

جدول ۴: بارعاملی گویه‌های تاثیر گذار بر سرمایه اجتماعی

گویه	بارعاملی	گویه	بارعاملی	گویه	بارعاملی
۱	۰/۸۴	۱۳	۰/۵۵	۲۵	۰/۴۱
۲	۰/۶۱	۱۴	۰/۸۱	۲۶	۰/۵۵
۳	۰/۵۳	۱۵	۰/۸۵	۲۷	۰/۵۶
۴	۰/۸۰	۱۶	۰/۸۰	۲۸	۰/۶۴
۵	۰/۵۶	۱۷	۰/۷۷	۲۹	۰/۶۰
۶	۰/۵۲	۱۸	۰/۸۶	۳۰	۰/۶۸
۷	۰/۷۱	۱۹	۰/۸۶	۳۱	۰/۵۳
۸	۰/۷۵	۲۰	۰/۷۸	۳۲	۰/۶۰
۹	۰/۷۴	۲۱	۰/۶۴	۳۳	۰/۷۰
۱۰	۰/۷۲	۲۲	۰/۵۷	۳۴	۰/۴۹
۱۱	۰/۷۴	۲۳	۰/۶۳	۳۵	۰/۶۶
۱۲	۰/۶۵	۲۴	۰/۵۲	-	-

در مرحله بعد از تحلیل عاملی، ارزش‌های ویژه عامل‌ها با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و قدرت تبیین واریانس و درصد تجمعی واریانس آزمون مشخص شد، همانگونه که در جدول ۵ مشخص است ۶۶/۸۶ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند که قدرت تبیین نسبتاً مناسبی است.

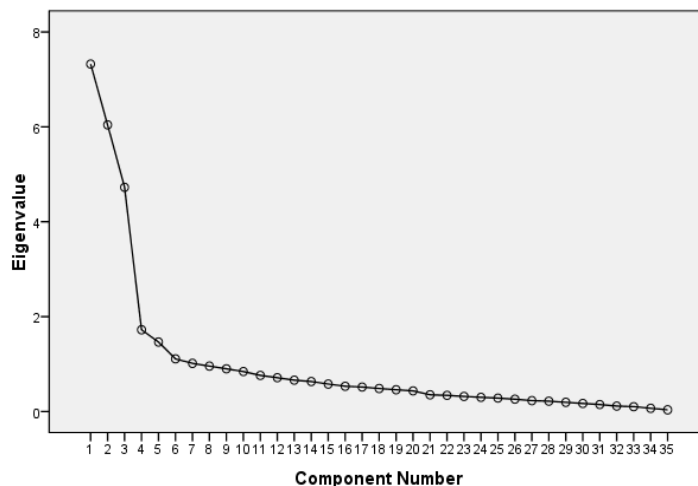
جدول ۵: مجموع مجدورات بارهای عاملی استخراج شده

عامل	ارزش ویژه	درصد تبیین واریانس	درصد تجمعی واریانس	ارزش ویژه بعد از چرخش
قانون‌مداری	۷/۳۲	۲۰/۹۲	۲۰/۹۲	۶/۷۹
برابری	۶/۰۴	۱۷/۲۶	۳۸/۱۹	۵/۸۷
توسعه انسانی	۴/۷۲	۱۳/۵۰	۵۱/۶۹	۴/۰۳
عدالت اجتماعی	۱/۷۲	۴/۹۲	۵۶/۶۱	۲/۲۸
عدالت آموزشی	۱/۴۶	۴/۱۸	۶۰/۷۹	۱/۷۷
رفع فساد اداری	۱/۱۰	۳/۱۶	۶۳/۹۶	۱/۳۴
رفع تبعیض اقتصادی	۱/۰۱	۲/۹۰	۶۶/۸۶	۱/۲۹

نتایج حاصل از جدول ۵ و نتیجه‌گیری آزمون شیب دامنه در قالب نمودار سنگ ریزه (نمودار شماره ۱) آمده است، که ۷ عامل نشان می‌دهد.

41.....تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر

Scree Plot

نمودار ۱: نمودار سنگ ریزه برای تعیین تعداد عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی
 جدول ۶: ماتریس دوران یافته گویه های عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی بعد از چرخش واریماکس
 را نشان می دهد.

جدول ۶: ماتریس دوران یافته گویه ها و عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی

سیاست های اجتماعی بر			گویه ها
اعتماد اجتماعی	انسجام اجتماعی	مشارکت سیاسی	
		۰/۵۷	۳
		۰/۷۳	۷
		۰/۸۴	۹
		۰/۹۱	۱۵
		۰/۸۶	۱۶
		۰/۷۳	۲۰
		۰/۶۴	۲۴
		۰/۵۶	۲۵
		۰/۵۴	۲۶
		۰/۶۳	۳۳
	۰/۸۳		۱
	۰/۶۰		۲
	۰/۸۵		۸

۴۲... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال پانزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

	۰/۴۷		۱۱
	۰/۸۶		۱۴
	۰/۷۳		۱۷
	۰/۸۹		۱۹
	۰/۷۱		۲۲
	۰/۷۳		۲۷
	۰/۶۶		۳۲
	۰/۷۷		۳۵
۰/۸۸			۴
۰/۶۸			۵
۰/۷۳			۶
۰/۷۹			۱۰
۰/۶۶			۱۲
۰/۵۱			۱۳
۰/۹۱			۱۸
۰/۷۳			۲۱
۰/۵۱			۲۳
۰/۷۸			۲۸
۰/۷۴			۲۹
۰/۶۶			۳۰
۰/۶۹			۳۱
۰/۶۶			۳۴

با توجه به نتایج تحلیل عاملی می‌توان دریافت که سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران تأثیری مثبت و معنی‌داری بر سرمایه اجتماعی در ابعاد مشارکت سیاسی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

سرمایه اجتماعی که موضوعی فرهنگ‌مدار و کلیدواژه‌های ادبیات آن بر اعتماد، انسجام و مشارکت سیاسی استوار است، از جایگاهی قابل توجه در اداره نظام‌های امروزی برخوردار می‌باشد. این بدین معنی می‌باشد که توانایی تعیین اولویتها به گونه‌ای با دارایی‌های نامرئی مانند جذابیت‌های فرهنگی، شخصیتی و ارزشها همسو بوده و اعتبار معنوی را پدید می‌آورد. شناخت سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران در بخش‌های مختلف کشور و نحوه تأثیرگذاری آنها وظیفه‌ای است که باید مسئولان و مدیران و نخبگان جامعه با تلاشی بیشتر به آن پردازند و

43.....تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر.....

دلایل عدم اجرای سیاست‌های اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران که در سند چشم انداز توسعه مطرح شده است را بیابند، چراکه سیاست‌های اجتماعی هر نظام، اولاً " زیربنای رشد و توسعه فرهنگی، سیاسی و اجتماعی و اقتصادی کشور می‌باشند. ثانياً حفظ سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام و مشارکت سیاسی) کشور به این سیاست‌ها وابسته است. تجزیه و تحلیل سوال‌های پژوهش نشان داد که سیاست‌های اجتماعی از جمله قانون مداری، عدل و برابری، توسعه سرمایه‌های انسانی، عدالت آموزش و رفع نابرابری‌های آموزشی، رفع تبعیض اقتصادی و رفع فساد اداری بر حفظ سرمایه اجتماعی در ابعاد مشارکت سیاسی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی تأثیر مثبت و معنی داری دارند.

جهان بخش و حق پناه (۱۳۹۴) در مطالعه خود بیان داشت، که سیاست‌گذاری در عرصه‌های اجتماعی جلوه‌گر عقلانیت و تلاش برای هدایت جامعه و سامان‌دهی مناسبات اجتماعی با مرجعیت کلان قدرت مستقر است. از نظر وی یکی از مهم‌ترین عرصه‌های سیاست‌گذاری را می‌بایست، مدیریت تنوعات اجتماعی از جمله تنوعات قومی دانست. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در دستاوردهای قابل توجه سیاست‌گذاری در این عرصه عموماً تابع ادراک مبتنی از محیط داخلی و خارجی و فقدان راهبردی به سیاست‌گذاری در باب اقوام ایرانی در دو دهه نخست و ناهماهنگی در اجرای راهبردهای سیاست‌های کلان نظام است. زندحسامی و حقیقت‌طلب (۱۳۹۲) بیان داشت که برای توسعه همه‌جانبه یک کشور مشارکت همه‌گروه‌ها مخصوصاً جوانان مورد نیاز است. جوانان از آنجای که عمر باقی مانده طولانی و همچنین انرژی فراوانی دارند، می‌تواند در این راستا مفید فایده‌فروان باشند. ولی برخی از ویژگی‌ها و شرایط جامعه معاصر می‌تواند باعث کاهش مشارکت اجتماعی و در نتیجه انزوای آنها شود. عدم مشارکت اجتماعی و انزوای اجتماعی به معنای ضعف روابط و پیوندهای اجتماعی افراد با جامعه و نظام حاکم و همچنین با نهادها و سازمان‌های اجتماعی می‌باشد. طباطبایی و مرجیلی (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای گزارش کردند که عواملی چون تعلقات تاریخی، تعهدات فرهنگی و میزان اعتماد اعتقاد به دین از جمله عواملی هستند که در میزان انسجام، اعتماد و مشارکت اجتماعی دانشجویان تأثیر گذاشته، بطور کلی

۴۴... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال پانزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

یافته‌های حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که هرچه تعلقات تاریخی، تعهدات فرهنگی و اعتقادات دینی افزایش یابد، به نسبت میزان اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی و در کل، سرمایه اجتماعی افزایش می‌یابد. نتایج حاصل همسو با یافته‌های پژوهش حاضر می‌باشد.

در راستای نتایج به دست آمده می‌توان بیان کرد که سیاست‌های اجتماعی نظام در راستای تاکید بر قانون‌مداری، عدل و برابری، توسعه سرمایه‌های انسانی، عدالت آموزش و رفع نابرابری‌های آموزشی، رفع تبعیض اقتصادی و رفع فساد اداری زمینه حفظ سرمایه اجتماعی را در ابعاد انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی دوچندان می‌کند، به طور کلی میزان سرمایه اجتماعی در هر گروه یا جامعه‌ای نشان‌دهنده میزان اعتماد افراد به یکدیگر است. همچنین وجود میزان قابل قبولی از سرمایه اجتماعی موجب تسهیل کنش‌های اجتماعی می‌شود، به طوری که در مواقع بحرانی می‌توان برای حل مشکلات از سرمایه اجتماعی به عنوان اصلی‌ترین منبع حل مشکلات و اصلاح فرآیندهای موجود سود برد. از این رو شناسایی عوامل موثر در تقویت یا تضعیف سرمایه اجتماعی اهمیت بسزایی دارد. از عناصر اصلی سرمایه اجتماعی را با آن می‌توان به آگاهی به امور عمومی، سیاسی، اجتماعی، وجود انگیزه در افراد جامعه که در پی کسب این دسته از آگاهی‌ها برآیند، اعتماد عمومی به یکدیگر، اعتماد به نهادهای مردمی و دولتی، مشارکت غیر رسمی همیارانه در فعالیت‌های داوطلبانه در تشکل‌های غیردولتی، خیریه‌ای، مذهبی، اتحادیه‌ها، انجمن‌های صنفی و علمی و... در مجموع در سه عنصر انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی مفهوم سازی خواهند شد، اگر سرمایه اجتماعی را ارتباط و شبکه‌های اجتماعی‌ای که می‌توانند اطمینان و حس همکاری را در میان افراد جامعه را افزایش دهند قلمداد کنیم. آنچه بیش از پیش اهمیت پیدا می‌کند نقش سیاست‌های اجتماعی نهادی متولی امر در تشکل این سرمایه است. چرا که آنها می‌توانند زمینه ساز و تسهیل‌گر حفظ و توسعه ابعاد سرمایه اجتماعی باشند.

در راستای تاثیر گذاری سیاست‌های اجتماعی بر حفظ اعتماد اجتماعی باید عنوان داشت که ترویج قانون صحیح و مبتنی بر اصول انسانی، تلاش برای کاهش اختلاف بین اقشار و قومیت‌های مختلف، توسعه عدل و برابری از سوی نظام و القای آن به سطح اجتماع، قانون‌مداری، برنامه ریزی مدون

45.....تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر.....

برای توسعه شایستگی های نیروی انسانی، سرمایه گذاری کوتاه مدت و بلند مدت بر روی آموزش و پرورش، برقراری و پایداری دموکراسی در تمامی عرصه ها، دسترسی آسان به فضاهای آموزشی، فراگیری آموزش و پرورش رایگان برای دوره تحصیلی مختلف، ارتقای سلامت سازمانی برای مبارزه با فساد اداری، وجود عزم راسخ دولت و مسئولان برای مبارزه نهادی برای ریشه کن کردن فساد اداری، شفافیت، افزایش آگاهی مردم از تصمیمات، عملکرد و سازکارهای نظام، شناسایی برخورد‌های نابرابر با اقشار جامعه، برابری در پرداخت ها متناسب با سطح اقشار مختلف در برنامه هایی همچون یارانه های، سهام عدالت می تواند منجر به حفظ و توسعه اعتماد اجتماعی شود. باید عنوان کرد که افراد در هر جامعه ای برای رفع نیازهایشان مجبور به برقراری رابطه با دیگران هستند. برقراری هر ارتباطی مستلزم پیش نیازها و زمینه هایی است که این ارتباط و کارآیی آن برای رفع نیاز مورد نظر را تضمین کند. یکی از مهمترین لازمه های ارتباط مفید در سطح هر جامعه، اعتماد است. اعتماد اجتماعی یک رکن بنیادین در حفظ حیات اجتماعی، نظم و استقرار پیوندهای میان اعضای جامعه است. در بطن واژه اعتماد اجتماعی نوعی ایمان و باور به یک امر پیش رو در سطح روابط اجتماعی وجود دارد. اعتماد اجتماعی بیانگر یک برداشت و انتظار ذهنی افراد از امر پیش رو و کنش آینده یک فرد، یک نهاد و یک ارتباط اجتماعی است. اصول اعتماد بنیان شکل گیری سرمایه اجتماعی است، زیرا بر مبنای وجود اعتماد است که آدم ها میلی به مشارکت و تعامل مثبت با دیگران پیدا می کنند و شبکه های روابط اجتماعی که از خلال آنها نیازهای انسانی در حیات اجتماعی رفع شده و انرژی اجتماعی لازم برای تقویت جامعه شکل می گیرد.

در راستای سیاست های اجتماعی بر حفظ انسجام اجتماعی می توان بیان کرد که سیاست هایی همچون توسعه قانونمداری، اهتمام به برابری همه افراد جامعه، تقویت شبکه های راهبردی توسعه انسانی، تلاش برای ریشه کن کردن بی سوادی، مفهوم سازی مردم سالاری دینی برای تمامی افراد جامعه، توسعه مدارس شبانه روزی و امکان دسترسی با کمک وسایل حمل و نقل برای تحصیل، افزایش شایسته سالاری و کاهش چاپلوسی، تملق و ظاهر سازی، تلاش بیشتر برای رسیدگی به اقشار کم درآمد و در معرض خطر می تواند زمینه حفظ و افزایش انسجام اجتماعی را به همراه داشته

۴۶... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال پانزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

باشد، انسجام اجتماعی را می‌توان با میزان قوت پیوندهای متقابل میان گروه‌های مختلف تشکیل دهنده یک اجتماع سنجید. البته آنچه که قوت انسجام هر جامعه را تعیین می‌کند، اعتماد است که به دو صورت درون‌گروهی و برون‌گروهی قابل بررسی است. اعتماد درون‌گروهی را می‌توان در قالب پیوندهای میان اعضای یک خانواده، فامیل، طایفه، قومیت، صنف و جناح مشاهده کرد که در جای خود سودمندی‌هایی چون حمایت، پشتیبانی و دفاع را برای اعضا فراهم می‌آورد. اما آنچه که از منظر منافع ملی اهمیت دارد، قوت اعتماد برون‌گروهی است یا اعتمادی که اعضای یک جامعه به یکدیگر صرف‌نظر از عضویت شان در گروه‌های مختلف اجتماعی دارند که می‌تواند تحت تاثیر سیاست‌های اجتماعی نظام توسعه تقویت یابد.

در راستای سیاست‌های اجتماعی بر حفظ مشارکت سیاسی می‌توان بیان کرد که سیاست‌هایی همچون معرفی و توضیح قوانین شهروندی، برابری حقوق زن و مرد، افزایش حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و تعاونی‌های کارآفرین، ارزش‌گذاری به برابری سیاسی و اجتماعی، نفی هر گونه ستمگری و سلطه‌پذیری و اجرای قسط و عدل از سوی مسئولین، توجه و رسیدگی یکسان به تمامی اقشار جامعه با هر قومیت و زبانی، توجه ویژه به مناطق محروم برای توسعه امکانات آموزشی، برخورداری یکسان همه اقشار جامعه از حق آموزش، انعکاس فساد اداری در مطبوعات از سوی، افزایش بسته‌های حمایتی دولت برای اقشار کم‌درآمد می‌تواند مشارکت سیاسی اقشار مختلف جامعه را به همراه داشته باشد. در راستای حفظ و توسعه انسجام اجتماعی نقش نهادهای حکومتی بسیار پررنگ می‌باشد، این نهادها همواره باید در تلاش برای توسعه، نوسازی و گسترش مشارکت سیاسی در میان توده مردم به عنوان، یکی از وجوه نوسازی سیاسی تلقی کنند، مشارکت سیاسی فرآیندی است که در طی آن قدرت سیاسی میان افراد و گروه‌های جامعه توزیع می‌شود. به گونه‌ای که تمامی شهروندان و گروه‌های فعال و خواهان مشارکت سیاسی از حق انتخاب شدن، تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری، ارزیابی، انتقاد، اعتراض، اظهارنظر و انتخاب کردن و رای دادن بهره‌مند باشند، به عبارت دیگر مشارکت سیاسی درگیر شدن در سطوح مختلف فعالیت در نظام

47 ..... تحلیل سیاست‌های اجتماعی تأثیرگذار نظام جمهوری اسلامی ایران بر

سیاسی از عدم درگیری تا داشتن مقام رسمی سیاسی می باشد. در راستای نتایج به دست آمده پیشنهاد های زیر ارائه می شود:

پیشنهاد می شود که مسئولان امر در راستای رفع بیشتر تبعیض قومیتی با به کار گیری مدیریت سیاسی خردمندان شکاف های قومیتی را کاهش دهند، در تصمیمات خود تلاش کنند منافع ملی و قومی را بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

پیشنهاد می شود که وجود حقوق برابر برای تمامی ادیان و مذاهب بیش از پیش مورد توجه مسئولان قرار گیرد و با تحقیق حکمرانی خوب مدیریت تنوع مذهبی را به عنوان یک راهبرد کلیدی سر لوحه برنامه های خود قرار دهند.

پیشنهاد می شود که اصول برابری، آزادی و عدالت در تمامی سطوح نظام همچنان مورد توجه مسئولان قرار گیرد و بیش از پیش به تامین حقوق اجتماعی و ترویج اصول عدالت محور در برنامه های خرد و کلان کشوری و استانی پرداخته شود.

پیشنهاد می شود همچون گذشته پیگیری مطالبات به حق مردم ستم دیده در دستور کار مدیران قرار داشته باشد و دفاع از حقوق مردم در مقابل سوء استفاده برخی از افراد و سازمان (همچون موسسه های پولی و مالی غیر معتبر) به عنوان یک وظیفه مورد پیگیری جدی مسئولان باشد.

پیشنهاد می شود که در برنامه ریزی های خرد و کلان ظرفیت های و پتانسیل هر منطقه مورد استفاده قرار گیرد و مسئولان در تلاش باشند به توسعه هر منطقه متناسب با فرصت ها و تهدید های موجود در آن منطقه به صورت یکسان پردازند و سیستمی نهادینه شود که به شناسایی استعدادها و نخبه های هر منطقه به منظور بهره گیری از آنها برای توسعه آن منطقه پردازد.

پیشنهاد می شود که تسری قانون در تمامی سطوح جامعه بیشتر ز گذشته مد نظر مسئولان قرار گیرد این مهم می تواند از طریق بهره گیری از رسانه های جمعی دیداری و نوشتاری تسریع یابد.

منابع

- افتخاری، رضوان (۱۳۹۲)، رابطه بین سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار گردشگری در روستای ایبانه، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- پیران، پرویز، موسوی، میرطاهر و شیبانی، ملیحه (۱۳۸۵)، کار پایه مفهومی و مفهوم سازی سرمایه اجتماعی (با تاکید بر شرایط ایران)، رفاه اجتماعی، ۶(۲۳): ۹-۴۵.
- جاوید، محمدجاوید و ایزدی، اصغر (۱۳۹۰)، سرمایه اجتماعی و وضعیت آن در ایران، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- زندحسامی، حسام و حقیقت طلب، مریم (۱۳۹۳)، شناسایی و رتبه بندی موانع جریان دانش بر اساس چرخه مدیریت دانش سازمان، مدیریت صنعتی، ۹(۱): ۱-۱۲.
- شب افروزان، صغری (۱۳۹۷)، نظریه های سرمایه اجتماعی در توسعه، تهران: نشر وائیا.
- طباطبائی ندوشن، سید روح الله و میرجلیلی، علی محمد (۱۳۹۵)، تاثیر پذیری امام خمینی از الگوی نظارتی امام علی بر کارگزاران، اسلام و پژوهش های مدیریتی، ۵(۲): ۶۱-۷۹.
- فوکویاما، فرانسیس (۱۳۸۶)، پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ترجمه غلامعباس توسلی، تهران: نشر حکایت قلم نوین.
- قادری، رضا (۱۳۹۲)، بررسی نقش مسائل و موانع اجتماعی و اقتصادی توسعه سرمایه گذاری در شهرستان خلخال، پایان نامه کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال.
- قنبری، سیروس، بهشتی راد، رقیه و سلطانزاده، وحید (۱۳۹۴)، بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر رفتارهای فرانقشی و تعهد سازمانی: آزمون نقش میانجی مسئولیت پذیری اجتماعی، نشریه جامعه شناسی نهادهای اجتماعی، ۲(۶): ۹-۳۸.
- محمدتقی، جهانخش و حق پناه، جعفر (۱۳۹۳)، روابط سیاسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه در سایه تحریم های غربی درباره مناقشه اوکراین، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین المللی، ۷(۲۲): ۱۸۱-۲۱۰.
- مصطفوی، زینب السادات (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر سرمایه‌ی اجتماعی بر راه‌اندازی کسب و کار خانگی، پایا نامه کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی، دانشگاه سیراز.
- منظور، داوود و یادی پور، مهدی (۱۳۸۷)، سرمایه اجتماعی عامل توسعه اجتماعی و اقتصادی، نشریه راهبرد یاس، ۱۵(۳): ۱۴۰-۱۶۳.

Amore, M., (2017). Social capital and family control, *Explorations in Economic History*;65: 106-114.

Borgonovi, F. (2010). A life-cycle approach to the analysis of the relationship between social capital and health in Britain, *Social Science & Medicine*; 71: 1927-1934.

Brunie, A. (2009). Meaningful distinctions within a concept: Relational, collective, and generalized social capital, *Social Science Research*, 38, 251-265.

- Carmeli, A., Ben-Hador, B., Waldman, D. A., & Rupp, D. E. (2009). How leaders cultivate social capital and nurture employee vigor: Implications for job performance. *The Journal of Applied Psychology*; 94(6): 1553–1561.
- Coleman, J. S. (1996). Social Capital in the Creation of Human Capital, *American Journal of Sociology supplement*; 94: 244-251.
- Doornich, J.B. (2018). Managerial learning from social capital during internationalization, *International Business Review*, 27(4): 877-892.
- Edwards, R. (2004). Present and absent in troubling ways: families and social capital debates. *The Sociological Review*; (52): 1–21.
- Jha, A., & Cox, J. (2015). Corporate social responsibility and social capital, *Journal of Banking & Finance*, 60: 252-270.
- Jha, A., Boudreaux, J., & Banerjee, V. (2018). Political leanings and social capital, *Journal of Behavioral and Experimental Economics*; 72(2): 95-105.
- Kim, M., Lee, C., & Preis, M. (2016). Seniors' loyalty to social network sites: Effects of social capital and attachment, *International Journal of Information Management*;36(6): 1020-1032.
- Kline, R.B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling. Second Edition*, New York: The Guilford Press.
- Lang, T., & Ramírez, G. (2017). Building new social capital with scenario planning, *Technological Forecasting and Social Change*;124: 51-65.
- Liang, Y., Jiang, C., Ma, L., Liuab, L., Chen, W., & Liua, L. (2017). Government support, social capital and adaptation to urban flooding by residents in the Pearl River Delta area, China, *Habitat International*; 59:21-31.
- Magdol, L. & Bessel, D. R (2003), Social Capital, Social Currency, and Potable Assets: The Impact or Residential Mobility on Exchanges of Social Support, *Personal Relationships*; 10:149-169.
- Pang, H. (2018). How does time spend on WeChat bolster subjective well-being through social integration and social capital? *Telematics and Informatics*; 35(8): 2147-2156.
- Putnam,R.D.(1992). *Making Democracy Work*. New Jercey: Prinseton University Press.
- Roth, T. (2018). The influence of parents' social capital on their children's transition to vocational training in Germany, *Social Networks*, 55: 74-85.
- Sozbilir, F. (2018). The interaction between social capital, creativity and efficiency in organizations, *Thinking Skills and Creativity*; 27(1): 92-100.
- Stromgren, M., Eriksson, A., Bergman, D., & Dellve, L. (2016). Social capital among healthcare professionals: A prospective study of its importance for job satisfaction, work engagement and engagement in clinical improvements. *International Journal of Nursing Studies*;53: 116–125.
- Thompson, M., (2018). Social capital, innovation and economic growth, *Journal of Behavioral and Experimental Economics*; 73: 46-52.

۵۰... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال پانزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

Utsunomiya, K. (2016). Social capital and local public transportation in Japan, *Research in Transportation Economics*, 59:434-440.

Weil, F., Lee, M.R., & Shihadeh, E.S. (2011). The burdens of social capital: How socially-involved people dealt with stress after Hurricane Katrina, *Social Science Research*, 41(2):1-10.